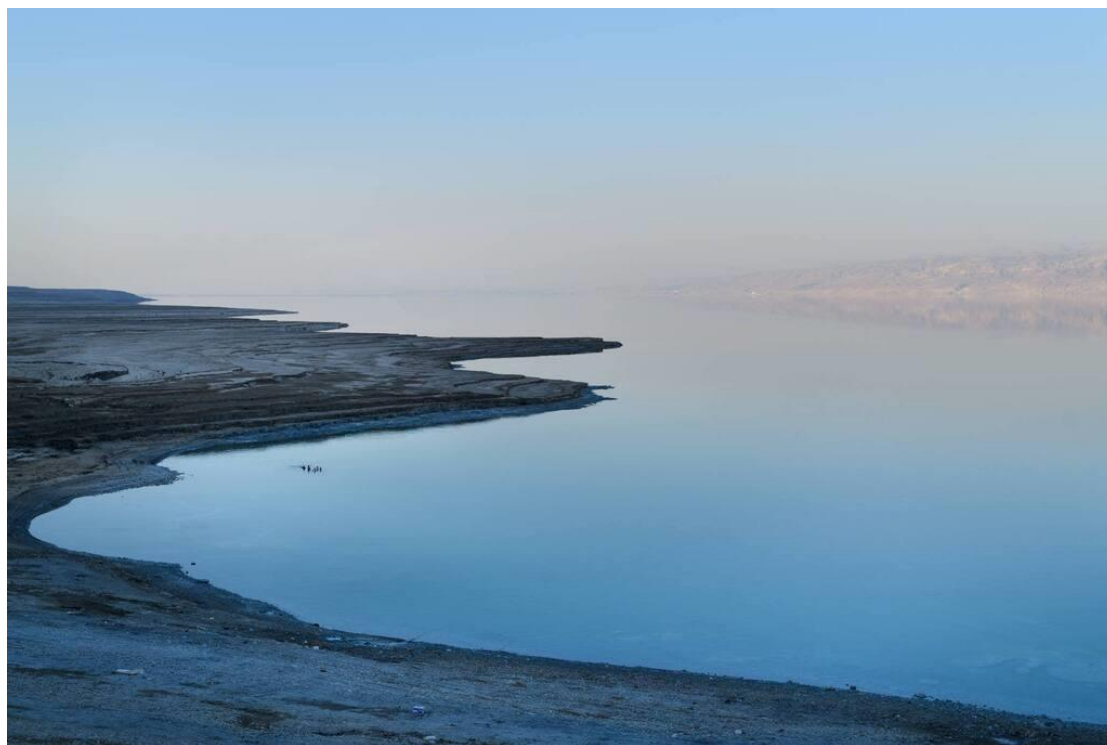

הכירו את הדרכים הצדדיות באזור ים המלח

ים המלח זה לא רק חוף ביאנקיני ומלונות עין בוקק. הצלם יונתן בלום לוקח אתכם לסיור במקומות הקטנים שלצד הדרך – מגלריה של ציורי גרפיטי בבתי כפר נטוש, דרך חושות מפלט לבורחים מהמולת העיר, ועד מעיינות חמים וקרים שלא את כולם תצליחו לגלות

יונתן בלום פורסם: 26.10.20, 11:55

עד כמה אתם באמת מכירים את ים המלח? (צילום: יונתן בלום)

בימי השיא של ים המלח סירות חצו אותו בתדירות של שליחי "תן ביס" במרכז תל-אביב בימי הקורונה. הן נשאו על סיפונן את מוצרי הטבע הייחודיים של האזור: מלח, אספלט ובושם מצמח האפרסמון. מהתקופה הנבטית ועד לתקופה הביזנטית עבר מסחר ער בין שתי גדותיו של הים. היום, הקיאק הצהוב של עופר שמואלפלד היה כלי השיט היחיד שראינו כשהתקרבנו לחוף הסגור שמול צומת מצפה שלם, נקודת המפגש לסיורי הקיאקים שהוא מדריך. מדובר בסיורים של שעתיים בין תופעות גיאולוגיות ייחודיות של הים והחוף.

טיולי קיאקים בים המוות

עופר בן ה-63, קיאקיסט מקצועי מזה 23 שנה, מחלק את זמנו בין משפחה ועבודה בתל-אביב וקיבוץ מצפה שלם. "באתי לפה בגלל העבודה ונשארתי בגלל האהבה", הוא מצהיר. "20 שנה בניתי רהיטים בעבודת יד, ואז בניתי תפאורות להפקות קולנוע וטלוויזיה עוד עשר שנים.

עופר שמואלפלד והקיאק בחוף מצפה שלם (צילום: יונתן בלום)

(צילום: יונתן בלום)

"הגעתי לים המלח לפני כשש שנים עם האמנית סיגלית לנדאו. היא חיפשה מישהו עם זיקה לאמנות וידע בחומרים מורכבים. היא רצתה להטביע בתוך המים העתק של שמלת כלה חסידית, שלבשה חנה רובינא ב'הדיבוק', ולצלם את השינוי כשהשמלה השחורה מתכסה לאט לאט בגושי מלח לבנים. הייתי צריך להקשות את השמלה בפוליאסטר כדי שהיא תשמור על צורתה במים. בהמשך עזרתי לסיגלית בעוד פרויקט. יש לה חזון לעשות גשר ממלח מעל הים בין ישראל וירדן. זה לא יקרה, כמובן, אבל היא כן הצליחה לארגן הפלגה שחצתה את הים עם חברים ישראלים וירדנים יחד, כולל הפסקת ארוחת בוקר של כנאפה באמצע הים!

אני חתרתי בקיאק עם סיגלית, ושאר החברים הפליגו בסירה של ג'קי בן-זקן (אין קשר לאיש העסקים), שעורכת טיולי שיט כבר 15 שנה ממצפה שלם. ג'קי ואני התחברנו והוא הציע שאעשה סיורי קיאקים לתיירים, כי הוא היה מאוד עמוס. בהתחלה הייתי מגיע פעם בשבועיים, היום זה נהיה אטרקציה מטורפת."

"יש פה משהו מהרוח הישראלית של פעם"

חוץ מהעבודה עם תיירים, שמואלפלד ובן-זקן מתפקדים גם כיחידת חילוץ באזור. "פעם-פעמיים בחודש מחלצים מכאן מישהו, גם מהמים וגם מהחוף, כי יש אזורים שנגישים רק מהמים", מספר שמואלפלד. "בליעה של כוס אחת של מי הים הזה היא כמו הכשה של נחש צפע מבחינת הפגיעה במערכת העצבים. מצב הים יכול להשתנות בן-רגע, ואי אפשר לשחות בו כמו בים רגיל, כי הרגליים צפות גבוה ובקושי מתפקדות."

טיול בצפון ים המלח (צילום: גלעד כרמלי)

"אנשים מתחילים להילחם במים, המים נכנסים לעיניים, מתחילים לבלוע, ותוך זמן קצר זה נהיה מסוכן. לפני ארבע שנים היה משחה מירדן לכאן של שחייני-ים מכל העולם. הם חבשו מסכות מיוחדות שמונעות מגע של המים עם הפנים, וכל חצי שעה עלו לסירה המלווה כדי להישטף."

"מי שמכיר אותי לא היה מדמיין שאחיה כאן", הוא ממשיך. "נמשכתי לשקט ולשלווה של המקום, ואני מאוד מתחבר לאנשים הצעירים מהאזור – יש פה משהו מהרוח הישראלית של פעם, של שיתוף פעולה, אנרגיה וחזון, שעוד שורדת כאן. כשאני צריך לחזור לעיר אני חוטף חום. אם לא היו לי אילוצים משפחתיים, הייתי נשאר כבר פה."

Dead Sea Kayaks, לפרטים: עופר שמואלפלד, 050-8650705

אהבת חינם בחוף "השנטי", מצוקי דרגות

רוב התיירים בים המלח נוסעים ישר לחוף עין בוקק ולאזור המלונות באגן הדרומי של הים, באזור בריכות האידי של מפעלי ים המלח. באגן הטבעי של הים, בחלקו הצפוני, שטח החוף שנגיש לציבור הצטמצם מאוד בעשור האחרון בגלל תופעת הבולענים שגרמה לסגירתם של חוף עין גדי וחוף מינרל. החופים המוכרזים שנשארו – קליה, נוה מדבר וחוף ביאנקיני, בקצה הצפוני של החוף – הם בידיים פרטיות.

על רקע זה החוף מול צומת מצוקי דרגות הפך לאתר עלייה לרגל לאנשים שמחפשים נופך בראשיתי בלי המסחור של החופים הפרטיים. בנוסף למבקרים המזדמנים לחוף "השנטי", כפי שמכנים אותו, התפתחה בו קהילת קבע של אנשים שגרים בחושות מאולתרות. מה שמאפשר את קיום הקהילה הוא כמות גדולה של מעיינות מתוקים שנובעים קרוב לקו הים – תופעת לוואי של נסיגת הים.

"יש כאן שקט לא כמו בחופים מוכרזים". עידו נחמני ושון לוין (צילום: יונתן בלום)

הסתובבנו בין חושה למעיין, בין קפה לריח קנאביס, בין נודיסטים למאמינים, ושוחחנו. בבריכה של מים מתוקים, מתחת לשמשיה של "חצי חינם", עמדו עידו נחמני ושון לוין בני ה-21, חברים מימי התיכון. משפת גופם הנבוכה אפשר היה להבין ששניהם מעורטלים מתחת למים. "אני גר בקומונה בקיבוץ מעוז חיים, בתוכנית של עבודה מועדפת בחקלאות", מספר עידו. "לקחתי חופשה מהעבודה שלי במטע האתרוגים כדי להיפגש כאן עם שון. באנו ללילה אחד וחוזרים, אני לצפון ושון לדרום. הוא מדריך במועדון צלילה באילת. יש כאן שקט של ממש, לא כמו בחופים המוכרזים."

"לגור בטבע מרפא אותי"

אריחי שאולוב בן ה-29 חי בחוף כבר מתחילת הקורונה עם כלבו, חרות. מחוץ לחושתו עומד שלט שמזמין אנשים לבוא ולהניח תפילין. בפנים עומדת שארית של פוסטר של שאולוב אחר, מימיו הקצרים בענף הנדל"ן: "לפני שהגעתי לכאן גרתי שלוש שנים וחצי בחורשה בקיסריה."

לגור בטבע ממלא אותי ומרפא אותי. כל פעם שהייתי חוזר ל'סיסטם' הייתי מרגיש ריקנות, אבל החלטתי לעשות עוד ניסיון ולהיכנס לנדל"ן.

אריחי שאולוב. עבר לחוף השנטי בתחילת הקורונה (צילום: יונתן בלום)

"בסוף השנה שעברה למדתי תיווך והתחלתי לבנות עסק באוקראינה, ואז נכנסה הקורונה. אמרתי יאללה, הכל לטובה, וחזרתי לטבע. יש כאן תחושה של חופש ואהבת חינום. מתרגלים לחום ולתנאים הקשים. עכשיו כשאני בא לעיר אני לא יכול עם מזגן, לא יכול להיות במעלית, וגם לא לחפש חניה."

באחת החושות היותר מושקעות בחוף גר יחידי ג'ובאני מן בן ה-35, שהתמקם בחוף לפני שנה. פגשתי אותו לראשונה ביולי, במסגרת מדורי במוסף זה, "על קו החוף", ומאז הצטרפה אליו חברתו גל, בת ה-26. הם ישנים בחדר על גג החושה שג'ובאני בנה ממקלות במבוק, שמייצרים צורת מגן דוד, עם נוף פתוח עד מעבר לים. "אין כאן חומות כמו בעיר", הוא אומר, "המוזרות והשיגעון של כולם חשופים כאן כל הזמן. אי אפשר להתחבא, אז נדרשת בגרות ויכולת לחיבורים טובים עם אנשים. כאן הכסף לא פותר הרבה – אנחנו נאלצים למצוא פתרונות במו ידינו."

ג'ובאני ובת זוגו גל. "לטפח את הסביבה לבאים אחריו" (צילום: יונתן בלום)

רבים באים לחוף הזה כמפלט מהמערכת, אבל לג'ובאני יש גם תכלית מוגדרת: "החלום שלי הוא שאנשים ייצאו מהקונספט של בעלות על אדמה ומה הם יכולים להפיק ממנה לעצמם. האדמה לא שייכת לאף אחד. בשבילי האדמה היא כמו גינה שאני רוצה לטפח לטובת כולם ולהשאיר אותה במצב יותר טוב לבאים אחריי - כולם נותנים וכולם מקבלים.

"אחד המקומות הקשים בעולם לגור בו"

"הכנסתי לכאן מערכת השקיה מהמעין הסמוך, והתחלתי לגדל כמה צמחים וקקטוסים. אבל בעיקר מה שאפשר לעשות לטובת האדמה פה זה לנקות אותה מהזבל שאנשים משאירים. פחי הזבל הכי קרובים נמצאים בכביש למעלה - הליכה של 20 דקות, כי הרשויות לא רוצות לקחת אחריות על המקום. לי יש ג'יפ, וכל יום אנחנו מוציאים מינימום 4-5 שקיות, וכשיש לנו צוות גדול זה יכול להגיע ל-50 שקיות. זה אחד המקומות הקשים בעולם לגור בו. המשיכה בשבילי היא ההרמוניה של האלמנטים שמתרחשת מול העיניים שלנו. אנחנו גרים כאן בין השממה של המדבר וים המוות, בקו דק של חיים שמשתנה מרגע לרגע."

מקמפינג ב-50 שקל ועד דירה ב-800 שקל

שני דברים הופכים את כפר המטיילים מצוקי דרגות למקום מיוחד. הראשון הוא הנוף המדהים לכיוון ים המלח – הכפר יושב על שפת מצוק כ-400 מטרים מעל הים. השני הוא המגוון הרב של אפשרויות לינה – מקמפינג ב-50 שקל ללילה ועד דירות משודרגות ב-800 שקל, ועוד הרבה אופציות באמצע.

כפר המטיילים מצוקי דרגות (צילום: יונתן בלום)

הפנינה היא ללא ספק החדר שנקרא "מול הים" ממש על קצה הצוק, מול הנוף, מבודד באמצעות גדר במבוק. יש בכפר כל השירותים הנדרשים למטיילים וגם בר-קפה שמציע תפריט פשוט ובירה ביתית מאוד טעימה שעשויה מתמרים.

"מי שמקים כאן עסק חייב להיות אופטימי"

כפר המטיילים נמצא במקום שפעם ישבה בו היאחזות הנח"ל של קיבוץ מצפה שלם, עד שהקיבוץ עבר ב-1977 לנקודת הקבע שלו למרגלות המצוק. מי שמנהל את הכפר הם יריב גינדין ושותפו רון ניזרי, חברי ילדות מקיבוץ נען, ששוכרים את המקום מקיבוץ מצפה שלם.

"כשהגענו לאזור לפני כמעט 20 שנה", מספר יריב, "לא היה כאן כמעט כלום - רק משוגעים, כמו אלה שהקימו את מצפה שלם. זה לא כפר נופש כאן. אין כאן בריכה וטיפול ספא. באים לכאן מטיילים שהולכים לעין גדי, עין פשחה, נחל דרגות. כל השנה יש כאן תיירות, אבל בקיץ כמובן יש פחות בגלל החום. הקורונה פגעה בנו מאוד קשה ונאלצנו לסגור בחודשי השיא שלנו, ממרץ למאי, אבל אנחנו אופטימיים - מי שמקים עסק באזור הזה חייב להיות אופטימי".

אמנות במקום הכי נמוך ופארק מים נטוש

בשני צידי השביל שמוביל לחוף קליה עומדים עשרות מבנים נטושים, מכוסים בציורי גרפיטי מרתקים. במקור המבנים היו של המחנה הצבאי הירדני שישב כאן לאחר מלחמת העצמאות. כשקיבוץ קליה הוקם מחדש ב-72' המתיישבים הראשונים התגוררו במבנים האלה, עד שבנו את אתר הקבע שלו, יותר קרוב לצל ההרים. על גבי המבנים הנטושים האלה הוקמה "גלריה מינוס 430" – מרחב דרמטי עם ציורים מרהיבים, מקדש לאמנות במקום הכי נמוך בעולם.

יצירה של Dioz & Puka בגלריה מינוס 430 בחוף קליה (צילום: יונתן בלום)

מבני הגרפיטי ב"גלריה מינוס 430" (צילום: יונתן בלום)

השטח לא מגודר ונגיש 24/7, וכשאנחנו מגיעים לשם בשעות המוקדמות של הבוקר כמה צעירים מיריחו כבר מצלמים את עצמם על הרקע האפוקליפטי. "הגלריה נהייתה מוקד עלייה לרגל. באים להצטלם לחתונות, קליפים, הפקות, סתם אנשים", מסביר יוזם הפרויקט, איתי מאור (33). מאור נולד וגדל בקיבוץ ומנהל את חוף קליה.

"ההורים שלי הם ממקימי הקיבוץ. ב-2016 חזרתי לקליה עם אשתי כדי להקים פה את המשפחה. התנאים באמת קיצוניים כאן, בקיץ אתה חי בין המזגן לבריכה. אבל הייתה לי פה הילדות הכי קסומה שיש – מוקף בנוף המדברי ובקהילה תומכת ואוהבת, שמונעת ממך להרגיש לבד במדבר הזה. רציתי להעניק קצת מזה לילדים שלי. לפעמים הבנות שלי מתעוררות בחמש בבוקר ואני לוקח אותן לטיול בהרים כדי שלא יעירו את אמא שלהן. אנחנו עולים למערות קומרן ומשם רואים את הזריחה.

"התחלתי לנהל את החוף ב-2017. פניתי לבן כיתה שלי, ליאור ליפשיץ, שהוא מעצב גרפי, ואמרתי לו, בוא נצבע את המבנים של המחנה, שאנשים יבואו לראות ויכירו את חוף קליה. ליאור חשף אותי לעולם הגרפיטי, ואז הזמנו אמנים מהארץ ומחו"ל והצבנו להם שלושה נושאים לציורים: העלאת המודעות לים המלח ומצבו, דו-קיום בין ישראלים ופלסטינים, שמאוד מאפיין את האזור, והנוף המדברי.

אמני גרפיטי מהארץ ומהעולם הגיעו לכאן (צילום: יונתן בלום)

"בהתחלה צבענו את המבנים הכי קרובים לחוף. משם הדברים התחילו להמריא. עשינו כחמישה שנים של צביעה. דרך גיוסי תרומות אנחנו משלמים את כל ההוצאות של האמנים,

והעבודה שלהם בהתנדבות. כל ששן לוקח שלושה-ארבעה ימים. בינתיים כ-40 אמנים השתתפו, מכל העולם, וצבענו כמעט חצי מהבניינים."

כך נראה היום פארק המים הנטוש בחוף קליה (אריק דנינו)

חווית ילדות שתחסר לבנות של איתי היא [פארק המים הנטוש "אטרקציה"](#), בשטח מגודר וסגור לציבור, צמוד לכניסה לחוף קליה. הפארק נבנה בסוף שנות ה-80 על ידי שלושת הקיבוצים שבצפון ים המלח – אלמוג, בית הערבה וקליה. למרות ההצלחה של המקום בשנות ה-90 גורלו נחרץ באינתיפאדה השנייה: מיקומו מעבר לקו הירוק הרתיע את המבקרים, ומ-2001 הבריכות עומדות יבשות.

החוף הצפוני והתזכורות לחיים המשותפים שפעם היו כאן

כשיררדים מירושלים ומגיעים לצומת קליה, רוב הנוסעים לוקחים ימינה ויררדים לאורך החוף המערבי של ים המלח לכיוון קליה ובהמשך לעין גדי. אם פונים שמאלה, לעומת זאת, בשביל עפר לא מזמין במיוחד, הוא מוביל לאורך החוף הצפוני של הים, עד לגבול עם ירדן. מדובר בנסיעה קצרה של קילומטר וחצי, שיש בה כמה מוקדי עניין. אחד מהם הוא שרידי המזח של מפעל האשלג שהקים משה נובומייסקי ב-1929, ושנטש במלחמת העצמאות.

המפעל הונצח בין היתר בממואר של האלוף שלמה אראל, שהיה מנהל התפעול הימי של חברת האשלג ופיקד על חיל הים במלחמת ששת הימים, שכתב: "מעטים היום המקומות, אם יש כאלה בכלל, שבהם עובדים יהודים וערבים בזיעת אפיים זה בצד זה, ואוכלים זה מפתו של זה, כפי שהיה במחלקת הים של חברת האשלג".

שאריות המזח העתיק - עדות לנסיגת הים (צילום: יונתן בלום)

בדרך אפשר לראות גם את מסעדת הלידו הנטושה, שנבנתה בתקופה הירדנית ועברה לידיים ישראליות ב-1967, פעלה עד סוף 1982 ונסגרה יחד עם נסיגת הים. על קירות המסעדה עדיין

אפשר להבחין בהעתק מפורט של מפה של הארץ בתקופה הצלבנית שצוירה על ידי צייר בשם גרשון כוכבי ב-1973. אפשר לראות גם את בריכות האידוי של מפעל מלח פלסטיני פעיל שיושב במקום שבו היו בריכות המלח של מפעל האשלג.

עין קדם: מעיינות חמים וקרים ואחד סודי

באזור עין קדם, סמוך לשפך נחל קדם, חמישה ק"מ צפונה מעין גדי, נובעים עשרות מעיינות חמים, שנמצאים בתהליך קבוע של שינוי, גם במיקומם וגם בגודלם, והם מוכרים לרבים. אלה שנובעים מבטן האדמה חמים מאוד (עד 45 מעלות) ומלוחים מאוד, ונעימים מאוד לטבילה בימים קרירים (חשוב להביא מים כדי להישטף בסוף הרחצה). יש גם מעיינות קרירים הנובעים ממי האקוויפר, שמקבל את מימיו מהגשמים היורדים בהרי ירושלים וחברון, והם יותר מתאימים לימים חמים.

"אפשר להרגיש זרמים חמים במים". חוף עין קדם (צילום: יונתן בלום)

עופר שמואלפלד סיפר לי על מעיין מים מתוקים שלא כולם מכירים. הוא נמצא במרחק 1.5 ק"מ צפונה מעין גדי. חונים במרווח פתוח בגדר ההפרדה בצד המזרחי של הכביש, ומשם יורדים ברגל לחוף והולכים דרומה. לא היה לי סיכוי למצוא את המקום ללא עזרתו של חאלד, איש אילם תושב לוד, שישב על החוף בגבו לסבך של קנים, כמו שומר הסוד של המעיין הנסתה.

"שומר" המעיין הנסתר. חאלד (צילום: יונתן בלום)

כשראה אותי מחפש את הנביעה, הצביע שוב ושוב לכיוון הקנים. לבסוף קם ובשתי ידיו הזיז הצידה חלק מהקנים – וחשף לעיניי שביל צר המוביל מעלה לתוך המעיין, המכוסה לחלוטין בקנים. אני לא בטוח שאמצא אותו שוב, ואם עדיין יהיה כשאחזור לשם. בכל מקרה, אם אתם יוצאים לחפש את המעינות, כדאי להיזהר לא להתקרב עם הרכב, וגם ברגל, לאזורים שבהם סכנת בולענים.

**הערה: המקומות ייפתחו לפי החלטת משרד הבריאות, יש לעקוב ולוודא.
סייע בהכנת הכתבה: מדריך הטיולים דן מוסק. תודה לצוות מצוקי דרגות.**